

ZAPISI

Andrej Komac

**Georges Duby –
metode, rezultati in pomen preučevanja francoskega plemstva¹**

Leta 1950 je v svoji pisarni v šesti sekciji na *Ecole Pratique des Hautes Études* Lucien Febvre slavil zmago strokovnega časopisa *Annales*, ki ga je pred dvajsetimi leti ustanovil skupaj s kolegom Marcom Blochom, velikanom medievistike. V njenih rokah je revija *Annales* v času pred drugo svetovno vojno predstavljalorožje v boju proti ostankom pozitivističnih tradicij in proti politični zgodovini, ki bi bila ločena od zgodovine idej in sama sebi namen. Cilj boja proti starim historiografskim nazorom je pravzaprav bila uveljavitev ekonomske in delno tudi socialne zgodovine. Prav dela Marca Blocha, predvsem monumentalni *Société Féodale* in – nekoliko manj – *Les caractères originaux de l'histoire rurale française*, so navdihnili tudi Georgesa Dubyja. Kot rezultat vplivov svojega vzornika, kakor je Duby često rad imenoval Blocha, je 1962 nastala tudi njegova prva temeljitejša monografija (*L'économie rurale et la vie des campagnes dans l'occident médiéval*), ki opisuje podeželsko ekonomijo in kmečko življenje v srednjeveški zahodni Evropi.² Poleg navedene monografije potrjuje njegovo začetno zanimanje za ekonomsko zgodovino podatek, da je bil Duby tudi nekaj časa glavni urednik revije *Études Rurales*.³

Kasneje se je Duby, ki ga Peter Burke skupaj z Jacquesom Le Goffom šteje za pripadnika tretje generacije Analistov, obrnil k proučevanju mentalitet, ki je bilo v času Braudelove dominacije nekoliko zastopljeno.⁴ K proučevanju mentalitet in preseganju starih ekonomsko-determinističnih nazorov kroga *Annales première manière* ga je spodbudila želja, da bi doumel principe delovanja družbe, ki jo v zgodovinopisju pojmuje kot fevdalno. Na napake, ki so jih zagrešili gospodarski zgodovinarji ob poskusih tolmačenja socialnozgodovinskih pojavov, opozori Duby v svoji lucidni razpravi *Les sociétés médiévales. Une approche d'ensemble*.⁵ »Dojemati socialne fenomene zgolj kot podaljšek ekonomskih ne pomeni nič drugega kot nezaslišano poenostavljanje problematike, ki se rezultira v nezmožnosti dojetanja nekaterih bistvenih potez zgodovinske dinamike.«⁶

Ob tej priložnosti Duby sam priznava, da navedena ugotovitev ni izključno njegova. Že zelo zgodaj naj bi se nekateri znanstveniki zavedali, da naj bi raziskovanje materialnih temeljev

¹ Namen prispevka je osvetliti določen segment raziskovalnega ustvarjanja nedavno preminulega francoskega medievista, Georgesa Dubyja.

² P. Burke, *Revolucija v francoskem zgodovinopisju* (prevod v slov. B. Luthar), *Studia humanitatis*, Ljubljana 1993, 74–83.

³ J. Peršič, *Delo G. Dubyja, v: Trije redi ali imaginarij fevdalizma* (prevod v slov. G. Moder), *Studia humanitatis*, Ljubljana 1985, 436.

⁴ *Ibid.*, 76.

⁵ G. Duby, *Die mittelalterlichen Gesellschaften; Ein Überblick*, zbirka razprav v Duby: *Wirklichkeit und höfischer Traum. Zur Kultur des Mittelalters*, Frankfurt am Main 1990, 9–31.

⁶ *Ibid.*, 10.

zgodnjih družb vključevalo tudi proučevanje pojavov, kot so miti, običaji in kolektivna psihologija. Ti so za družbo prav tako odločilni kot ekonomski. Tako se je tudi rodila zgodovina mentalitet. Šele, ko bi bili zgodovinarji sposobni razvozlati mentalne danosti neke družbe, tako pravi Duby, bi jih lahko primerjali z materialnimi in ob ugotavljanju njunih medsebojnih vplivov definirali socialno zgodovino družbe. Duby formulira dialektiko teh treh momentov kot svoje izhodišče pri raziskovanju srednjeveške socialne zgodovine. Edino tako zastavljene raziskave naj bi vodile k prepoznanju »*soziale Wirklichkeit*,« kot se je izrazil nemški medievist Otto Gerhard Oexle v svoji razpravi o Dubyju in njegovem delu.⁷ Nenazadnje se ob Dubyjevi trditvi, da socialna zgodovina obsega celotno zgodovino, in da je sleherna družba ena sama celota, sestavljena iz ekonomskih, političnih in mentalnih komponent, spozna zasnutek francoske *histoire totale*.

Že zelo zgodaj se Duby posveti proučevanju srednjeveškega plemstva, s tem pa tudi sledi željam M. Blocha, izraženim na predvečer druge svetovne vojne. Leta 1936 objavi Bloch v *Annales d'histoire économique et sociale* apel evropskim, zlasti pa francoskim medievistom, da naj ti v duhu novega ekonomskega in socialnega zgodovinopisja raziskujejo tudi evolucijo plemstva v različnih historičnih pokrajinah.⁸ Nikakor ni presenetljivo, da je tudi sam Duby sledil Blochovemu pozivu, pa čeprav je bil ta star že skoraj dvajset let. Prav zgodovina francoske srednjeveške aristokracije namreč predstavlja raziskovalno polje, ki je Dubyju omogočilo upoštevanje njegovih metod proučevanja socialne zgodovine. Po eni strani mu je obilica listinskega gradiva, pravnih regulacij in podobnih virov omogočila izoblikovati dokaj jasno predstavo o materialnem stanju plemstva, medtem ko so mu, po drugi strani, bogati narativni viri omogočili razvozlati zapleten mentalen, ali bolj dubyjevsko, imaginaren svet predstav plemičev francoskih pokrajin.

Prvo delo, v katerem Duby podrobno obdela razvoj plemstva v neki pokrajini, je njegova doktorska disertacija (*La société aux XI et XII siècles dans la région mâconnaise*), ki jo je avtor uspešno ubranil leta 1953.⁹ Skozi prizmo razvoja ekonomskih odnosov, nastanka fevdalnih institucij in transformacije aristokracije uspe doktorantu prikazati evolucijo socialnih odnosov v visokosrednjeveški Burgundiji, točneje v okolici znamenitega Clunija, v pokrajini Mâconnais. Zlasti rezultati raziskovanja pokrajinskega plemstva, do katerih se Duby dokoplje, vtisnejo neizbrisen pečat njegovim kasnejšim raziskavam. V disertaciji postavi svojo glavno hipotezo razvoja visokosrednjeveškega plemstva, ki jo v prihodnjih dvajsetih letih le nadgrajuje.

Predstavitev hipoteze omejimo le na najnujnejša dognanja. Začetke svoje raziskave postavi Duby v dobo okoli leta 950, ko kraljevi oblasti vse bolj polzi iz rok nadzor nad dogajanjem v grofiji Mâconnais. Priložnost nemudoma izkoristijo grof in okoliški magnati, ki oslabitev kraljevega vpliva izrabijo za utrditev svojega položaja v pokrajini. Osamosvojitve izpod kraljevega nadzora se zrcali v uzurpaciji oblastvenih pravic (*bannalité*), pretvorbah posesti kraljeve proveniencie v dedne domene in, kar je morda najzanimivejše, v spremembah sorodstvenih povezav v krogu stare aristokracije. Pred letom 950 razpadejo stare klanske sorodstvene povezave, ki temeljijo na klanski navezanosti na kralja in njegove pooblaščenice (škofje in missi). Zaradi tega se lokalni magnati (kastelani) organizirajo v agnatske rodove, ki temeljijo na moški primogenituri, posnemajoč kraljevsko dinastijo. Vendar pa s tem fevdalnega drobljenja oblasti še ni konec. Nekaj desetletij kasneje se tudi navadni vitezi izvijajo iz primeža kastelanov, zapustijo njihove gradove in se tudi sami razvrstijo v samostojne agnatske rodove.

⁷O. G. Oexle, *Die Wirklichkeit und das Wissen. Ein Blick auf das sozialgeschichtliche Oeuvre von Georges Duby*, *Historische Zeitschrift* 232, 1981, 62.

⁸M. Bloch, *Sur la passé de la noblesse française; quelque jalons de recherches*, *Annales d'histoire économique et sociale*, 1936.

⁹G. Duby, *La société aux XI et XII siècles dans la région mâconnaise*, Éditions de l'école des hautes études en sciences sociales, 1982.

Predstavitev DUBYJEVE hipoteze naj zaključim z morda njegovim najvažnejšim dognanjem, ki bo kasneje predmet raziskovanja drugih medievistov in ponovnega pretresa DUBYJA samega. Nanaša se na odnos viteštva in plemstva. Viteštvo naj bi bilo po DUBYJU nastalo kot stranski produkt starega plemstva v 10. stoletju. Na podlagi akribične terminološke analize pomena oznak *miles*, *nobilis*, *dominus* in *vassus* je zmožal dokazati, da se viteštvo, sicer biološko izhajajoče iz plemstva, sprva razvija neodvisno od plemstva, a se v drugi polovici 11. stoletja integrira s plemstvom v monolitno socialno skupino. Gonilna sila integracijskega procesa je bilo viteško moralno poslanstvo, ki je bilo prisotno v obeh slojih, manifestira pa se v ekleziastičnem ideološkem konstruktumu *miles christianus*.

Sijajen metodološki pristop in pa seveda zanimivi rezultati so pripeljali do tega, da je DUBYJEVA monografija o Mâconnaisu doživela v kasnejšem obdobju več ponatisov. Postala je celo zgled francoskim zgodovinarjem, ki so v šestdesetih in sedemdesetih letih spisali več sorodnih del o socialnih odnosih v francoskih pokrajinah. Poleg znanstvene poti drugih raziskovalcev determinira omenjena publikacija tudi izbor področij, ki jih Georges DUBY zaobjame v svojih sledečih raziskavah.

V letih po tem, ko je DUBY doktoriral, se njegov znanstveni interes za nekaj časa usmeri k proučevanju vprašanj iz ekonomske zgodovine. Svoja raziskovanja okrona z že omenjeno monografijo o poljedelski ekonomiji. K zgodovini plemstva se povrne v začetku šestdesetih. K novim korakom v smeri osvetljevanja problemov, ki jih je načel že v disertaciji, ga spodbudi belgijski zgodovinar Leopold GENICOT s svojo monografijo o pokrajini Namur in njenem plemstvu.¹⁰ GENICOTovi rezultati zbudijo veliko zanimanje pri DUBYJU, saj se izkažejo za diametralno nasprotni tistim, ki jih je dobil DUBY pri proučevanju plemstva v Mâconnaisu. DUBY GENICOTOVA dognanja podrobno analizira v razpravi *La noblesse dans la France médiévale – Une enquête à poursuivre*.¹¹ V nasprotju z Mâconnaisom naj bi v pokrajini Namur viteštvo in plemstvo predstavljala dve pravno strogo ločeni socialni skupini, ki naj bi se združili v enoten plemiški stan šele v 14. stoletju. Analogno nemškimi ministerialom naj bi bili vitezi Namurja osebno nesvobodni in neposredno podrejeni staremu svobodnemu plemstvu. Osrednje vprašanje, ki se DUBYJU zastavlja ob GENICOTOVih rezultatih, in ki zadeva vse francoske pokrajine, je – ponovno – odnos med plemstvom in viteštvom. Sprašuje se, ali ni morda ob pripravljanju svoje disertacije česa spregledal ali pa so regionalne posebnosti v strukturi plemstva francoskih pokrajin res tako velike? DUBY formulira v zgoraj omenjeni razpravi prioriteta vprašanja, ki mu bodo pomagala pri razrešitvi dilem, ki so se porodile ob izidu GENICOTOVEGA dela.

Ker je bil navdušen tako nad GENICOTOVIM metodološkim pristopom kot nad njegovimi rezultati, je DUBY svoja vprašanja v veliki meri zasnoval na podlagi študije o pokrajini Namur. Vprašanja naj bi zaradi svoje splošnosti raziskovali tudi drugi francoski zgodovinarji, ki raziskujejo evolucijo plemstva v različnih pokrajinah. DUBY je spredel, da je GENICOTU uspelo dokazati ostre pravne razlike med plemiči in vitezi s pomočjo izdelave več deset genealogij plemiških in viteških družin. Zato je svetoval, da bi poskušali razsvetliti odnose med plemstvom in viteštvom s pomočjo raziskovanja zgradbe plemiške družine in sorodstvenih povezav. Poleg raziskovanja sorodstvenih povezav predlaga tudi raziskovanje viteškega stanu kot posebne družbene skupine. Če vsaj ponekod predstavljata viteštvo in plemstvo v začetku dve ločeni skupini, se od konca 12. stoletja vse bolj zblížujeta, in naposled integrirata v monolitno skupino. Pojasnitev okoliščin te integracije je tretje vprašanje, na katerega naj bi odgovorili zgodovinarji.

Opredelitev raziskovalnih nalog ne zaposli drugih francoskih zgodovinarjev bolj kot samega DUBYJA, saj je posvetil proučevanju teh treh vprašanj več kot desetletje svojega znanstvenega dela. Od leta izida zgoraj omenjene razprave pa do zgodnjih sedemdesetih let

¹⁰ L. Genicot, *L'économie namuroise au bas moyen âge. Les hommes, la noblesse*, Louvain, 1960.

¹¹ G. Duby, *La noblesse dans la France médiévale. Une enquête à poursuivre*, *Revue Historique* 226, 1961.

napiše na to tematiko svoje najpomembnejše prispevke, ki jih je leta 1973 objavil kot zbirko razprav pod naslovom *Hommes et structures du moyen âge*.¹² Zato prav šestdeseta leta predstavljajo, vsaj kar zadeva proučevanje zgodovine plemstva, njegovo najplodnejše obdobje.

K raziskovanju sorodstvenih odnosov ga spodbudijo, kot smo že poudarili, Genicotovi uspehi pri ločevanju viteštva in plemstva. Dubyjevo raziskovanje zgradbe plemiške družine in sorodstvenih odnosov bi lahko ocenili kot enega njegovih najpomembnejših prispevkov k poznavanju srednjeveške civilizacije. V srednjeveškem ambientu komajda zasledimo kakšen segment družbe, na katerega družinske in sorodstvene strukture ne bi imele vsaj posrednega vpliva. Najbolj pa so bili vplivom sorodstvenih povezav podvrženi plemiči, saj so posameznikom omogočale uspešne kariere, rodbinam prosperiteto ter hkrati tudi ločevale rodbine od nižjih slojev, s katerimi se te skoraj po pravilu tudi niso povezoval. Po drugi strani pa se znotraj družine odloča, kdo bo podedoval družinsko posest in postal glava rodbine ter kdo bo obojen na viteški avanturizem ali meniško kuto. Osrednji moment, ki ga je štel DUBY za bistvenega v zvezi z evolucijo plemstva in nastankom viteštva v visokem srednjem veku, je bilo vprašanje nastanka agnatsko urejene družine. Po njegovem prepričanju naj bi agnatska zasnova družine popolnoma spremenila stare karolinške nazore plemstva do izvajanja oblasti, odnos do posesti in nenazadnje tudi občutke krvne solidarnosti znotraj plemiškega sorodstva. Zastavi si vprašanje: Kdaj točno in pod kakšnimi pogoji zamenja agnatska urejenost družine – v kateri ima centralno vlogo moški prvorojenec, ki podeduje posest po očetu in se sklicuje izključno na moške prednike – stare klansko urejene rodove (*Sippen*), v katerih so imeli družinski predniki po ženski strani vsaj isti, včasih pa celo večji ugled kot predniki po moški strani?

Pri teh raziskavah nadgrajuje rezultate, ki jih je dobil v svoji disertaciji. Opre se na dela Karla Schmidta, ki je uspel rekonstruirati tako preoblikovanje družinskih struktur na podlagi južnonemških *libri memoriales*.¹³ Nepogrešljiv vir, ki ga je DUBY uporabil pri raziskovanju sorodstvenih struktur, je bila stara genealoška literatura. Te družinske zgodovine, spisane večinoma v 12. stoletju po naročilu uglednih plemiških družin, so omogočile DUBYju razjasniti marsikatero nejasnost glede odnosov v plemiškem sorodstvu, o katerih izvemo iz običajnega, večinoma šablonsko pisanega listinskega gradiva bore malo. Iz njegovih razprav (*Remarques sur la littérature généalogique en France aux XI et XII siècles in Structures de parenté et noblesse dans la France du Nord aux XI et XII siècles*) je moč razbrati, da tovrstni viri omogočajo spoznavanje plemiške sorodstvene mentalitete, ali kot formulira DUBY, njihovega imaginarija.¹⁴ Po eni strani torej spoznamo duhovni odnos posameznika – pisca – do rodbinskih prednikov in do skupne usode rodbinskih članov, po drugi strani pa nam genealogije omogočajo zaznati trenutek, ko se zmanjša vloga ženske v rodbini in s tem tudi pomen njenih prednikov. S poudarjanjem vloge sinov in moških prednikov, od katerih izvira rodbinska posest, oznani rodbinska literatura trenutek, ko družina dobiva vse bolj patrilinialni, agnatski značaj.

Rezultate, ki jih pridobi ob proučevanju družinskih zgodovín, podkrepi še z Genicotovo metodo rekonstruiranja rodbinskih debel. S pomočjo bogatega listinskega gradiva sestavi DUBY več kot štirideset genealogij mâconnskega plemstva, iz katerih je mogoče razbrati strukturalne spremembe v sorodstvenih povezavah posameznih rodbin. Poleg tega opozori v razpravi *Lignage, noblesse et chevalerie au XII siècle dans la région Mâconnais; Une Révision* na podatke v tekstih listin, ki dokazujejo spremembe v rodbinskih odnosih.¹⁵ Znamenja agnatskih struktur naj bi se kazala v tem, da si mora donator družinske posesti pridobiti dovoljenje s

¹² G. DUBY, *Hommes et structures du moyen âge*; *Receuil d'articles*, v: *Le savoir historique 1* (École pratique des hautes études), Paris 1973.

¹³ K. Schmid, *Zur Problematik von Familie, Sippe und Geschlecht, Haus und Dynastie beim mittelalterlichen Adel*. »Vortragen zum Thema Adel und Herrschaft im Mittelalter,« *Zeitschrift für Geschichte Oberrheins* 105, 1957.

¹⁴ Oboje v DUBY, *Hommes et structures du moyen âge*, 267–287; 287–299.

¹⁵ G. DUBY, *Hommes et structures du moyen âge*, 395–422.

strani očeta in dedičev, poleg tega pa tudi narašča trend nedeljivosti posesti in trend izločanja žensk kot možnih dedičev.

Po detajlni predstavitvi metodologije proučevanja spregovorimo tudi o rezultatih, do katerih se je DUBY dokopal. Vitezi naj bi bili okoli leta 1100 le dediči tistih sinov kastelanov, ki so zaradi favoriziranja prvorojencev bili primorani zapustiti svoj dom že pred letom 1000 ter vzeti od svojih starejših bratov ali drugih kastelanov neko manjše zemljišče v fevd. Majhen fevd ali alod viteškimi predniki omogoči, kot pred nekaj desetletji kastelanom, zasnovanje dedne posesti, na kateri kasneje živijo njihovi potomci. Ker pa rodbinska politika stremi k ohranjanju posesti kot edinega varovala rodbinskega socialnega položaja, si rodbinski glavarji prizadevajo za njeno nedeljivost. Iz roda v rod prehaja posest le v roke prvorojencev. Posledica take družinske strategije je tudi strogo agnatsko urejena družina.¹⁶ Opisani proces formiranja viteškega stanu, ki se zaključi okoli leta 1000, je natanko isti kot proces formiranja kastelanskih družin, ki se odvija pol stoletja pred tem. Odgovor na zgoraj zastavljeno vprašanje glede pogojev za uveljavitev agnatske družine je torej na dlani. Slabitev osrednje oblasti je glavni pogoj, ki pripelje do dednosti posesti, kar je omogočalo zasnovanje agnatske rodbine, ki čuva in izgrajuje svojo posest iz roda v rod. To pa je tudi glavna razlika v primerjavi s karolinško aristokracijo, kjer kralj in njegovi missi trdno obvladujejo posest in s svojimi pogostimi intervencijami preprečujejo uveljavitev dedovanja fevdov. Slabitev kraljeve moči omogoči nastanek agnatsko zasnovanih kastelanskih družin okoli 950, oslabitev kastelanskih pa osamosvojitve viteških okoli leta 1000.

Zanimivo je, da ob analiziranju DUBYJEVIH rezultatov pridemo do zaključka, da avtor v obravnavanih študijah potrdi svoje doktorske teze. Še več, še celo bolj jih utrdi. Tako ponovno zaključuje, da se viteštvo rekrutira iz vrst kastelanov. Nekoliko bolj precizira le čas nastanka agnatskih družin pri posameznih plasteh aristokracije. Nedvoumno še enkrat dokaže, da so v Mâconnaisu vitezi in plemiči le daljni sorodniki. Priključi se ostalim zgodovinarjem, ki so že pred njim dokazali, da Bloch ni imel prav, ko je trdil, da med staro karolinško aristokracijo in visokosrednjeveškim plemstvom ni bioloških povezav. Težava, s katero se soočamo pri poskusih povezovanja obeh skupin, tako meni DUBY, predstavlja le dejstvo, da sta bila sistema sorodstvenih povezav teh skupin popolnoma različna. Kot posledico teh razlik je mogoče šteti tudi često nemoč genealogov, da bi povezali karolinško aristokracijo 9. stoletja z visokosrednjeveškim plemstvom. Verjetno še bolj kot potrditev starih domnev pa je pri teh raziskavah vreden DUBYJEV dokaz, da evolucije plemstva in viteštva v Franciji nikakor ne gre posploševati. Prav Genicotov Namur in DUBYJEV Mâconnais sta torej pokazala, kako se lahko razlikuje proces razvoja vrhnjih plasti v različnih pokrajinah.

K poznavanju odnosov med vodilnimi strukturami pripomorejo, poleg proučevanja sorodstvenih povezav, tudi DUBYJEVE analize viteštva kot homogene socialne skupine. Ob prebiranju le-teh se bralec znova sooči z značilno DUBYJEVO metodo proučevanja socialne zgodovine, ki temelji na tehtanju materialnih in imaginarnih momentov nekega pojava. DUBY, zvest samemu sebi in svojim metodam, obdelava viteštvo iz različnih zornih kotov. Delovanje svete cerkve, posebno pa gibanje božjega miru, označi kot enega najpomembnejših dejavnikov, ki so pripomogli k nastanku viteštva kot posebne veje starega plemstva. V svojih razpravah *Les laïcs et la paix de dieu* in *Les origines de la chevalerie* jasno pokaže, da ideja božjega miru kar dvakrat spodbudi homogenizacijo viteštva.¹⁷ DUBY prepozna prvi koheziven moment v trenutku, ko viteštvo strne svoje vrste v borbi proti odlokom mirovnih zasedanj. Za viteštvo bi bilo popolnoma nesprejemljivo, da bi o njihovem slogu življenja, ki je tako neločljivo povezano s konjem in mečem, odločal nekdo, ki, ovit v meniško kuto, ni nikoli spoznal viteških radosti.

¹⁶G. DUBY, *Family structures in the West during the Middle Ages; The Relationship between Aristocratic Family and State Structures in Eleventh-Century France*. Oboje v: DUBY, *Love and Marriage in the Middle Ages*, Chicago, 1994.

¹⁷Oboje v: DUBY, *Hommes et structures de moyen âge*, 227–241; 325–343.

Viteštvo se delno obrzda šele kasneje, ko cerkev sprejme bojevitost viteštva kot nujno dejstvo. Ob koncu 11. stoletja ponudi papež viteštvu Palestino kot poligon, kjer se lahko evropski vitezi bojujejo pod Kristusovim praporom. Ideološki konstrukt *miles christianus* tako nastopa kot drugi povezovalni element vitezov. »*Nunc fiant milites qui dudum existerunt raptores*,«¹⁸ je misel Bernarda iz Clairvauxa, ki označuje dva različna nazora viteštva, ki sta vsak ob svojem času prispevala k homogenizaciji tega stanu. Poleg tega, da je cerkveni koncept viteštva pospešil zlitje preprostih bojevnikov v homogeno skupino, se doktrina krščanskega viteštva razširi tudi v najvišjih slojih plemstva. Ni minilo dolgo, ko se je šel za Kristusovega viteza celo sam grof Mâconnaisa. Duby opredeli proces uveljavljanja viteške doktrine skupaj s procesom uveljavljanja agnatskih odnosov v družini kot sociološki fenomen, prepoznaven pod formulacijo »*la vulgarisation des modeles culturels dans la société féodale*.«¹⁹ Razlika med procesoma je le v tem, da je potekala tendenca razširjanja viteške ideologije v smeri od socialno nižje skupine k višji, medtem ko je bila tendenca uveljavljanja agnatskih struktur družine ravno obratna.

Znotraj viteštvu posvečenih raziskav imajo posebno težo razprave, kjer Duby osvetli odnose znotraj te združbe. Le redkim zgodovinarjem uspe predstaviti socialno okolje in miselni svet viteškega sveta sodobnemu bralcu tako slikovito in globoko kot Dubyju. Nasprotja med mladimi vitezi in gospodarji gradov, med viteško mladino in senjorji, avanturizem pred poroko in bolešno iskanje premožne žene, ki bi priskrbela mladeniču posest in potomstvo – to so notranja gibala viteške družbe francoskih pokrajin zgodnjega 12. stoletja. Kot sem že omenil, predstavlja fenomen mladeničev posebno zanimiv produkt viteške družbe. Podobo mladeničev, ki jih kronisti imenujejo *juvenes*, predstavi Duby v svoji morda celo najbolj vznemirljivi razpravi šestdesetih let.²⁰ Dubyjevi mladci so plemiški sinovi, ki se po končanem viteškem šolanju v hiši svojega gospoda v družbi sovrstnikov odpravijo na pohod, na avanturo, ki jo najstarejši sinovi po nekaj letih kolovratenja po deželi, od turnirja do turnirja, končajo z vstopom v zakonski stan. V življenju vitezov predstavlja ta doba posebno obdobje, ki se ga vitez, potem ko se ustali, spominja kot najburnejšega dela svojega življenja. Zaradi načina življenja predstavlja ta del plemiške populacije posebno socialno skupino, ki zaradi nemira, ki ga seje po deželi, vzbuja sovraštvo prelatov in strah mladih deklet. Divjji avanturizem mladcev uravnava tudi demografski in socialni razvoj plemstva. V boju divjih kavalkad pade veliko število mladcev, kar preprečuje, da bi se preveliko število bratov neke družine potegovalo za očetovo nasledstvo. Lambert se v *Annales Cameracenses* spominja svojega deda, čigar deset bratov naj bi padlo v enem samem dnevu.²¹ Ob takih okoliščinah uspe preživeti mladost le majhnemu številu vitezov.

Toda predno jih čaka metež bojnega polja, se soočijo še z neko drugo vrsto rivalstva, ki vsaj ponavadi, če le ne gre za prešuštvo, nima smrtonosnih posledic. Vrnimo se torej v hišo gospodarja, kjer sin njegovega vazala preživlja svoj *studium militiae*. Kot ambiciozen mladenič si *juvenis* prizadeva tekmovati z gospodarjem trdnjave in njegovim učiteljem, ki ga pisci kronik imenujejo *senior*. To povzroča določen antagonizem na gradu, ki se ga *senior* tudi zaveda. Da bi obrzdal strasti svojih varovancev, mora za njih ustvariti nek namišljen svet – neke vrste *virtual reality* –, kjer jim bo dovolil sprostiti svojo notranjo napetost in talent. Prav dvorska ljubezen naj bi nastala kot didaktičen pripomoček pri premostitvi teh napetosti. Duby preseže druge, predvsem literarne zgodovinarje, saj mu uspe opredeliti socialno vlogo, ki jo igra dvorska ljubezen v svetu visokosrednjeveške aristokracije. V prispevkih »*On courtly love*« in

¹⁸ »Tisti, ki so včasih bili roparji, naj sedaj postanejo vitezi.«

¹⁹ G. Duby, *La vulgarisation des modeles culturels dans la société féodale*, v: Duby, *Hommes et Structures du moyen âge*, 299.

²⁰ G. Duby, *Les »jeunes« dans la société aristocratique dans la France du Nord-Ouest au XII siècle*, *Annales: Economies, Sociétés, Civilisations* 19, 1964.

²¹ *Ibid.*, 217.

»*Le roman de la Rose*« poudari, da vloga dvorske ljubezni posega predvsem v vzgojo mladega viteštva. Z izkazovanjem višje omike se viteštvo po eni strani odmika od priložene brutalnosti, po drugi strani pa ga priučena umetnost vzvišene ljubezni loči od »sodre« in parvenijev, ki bi si želeli izboriti prostor med plemiško elito.²²

Oprelitev okoliščin nastanka enotnega plemstva je, kot je bilo že rečeno, tretji problem, na katerega je Duby opozoril raziskovalce že v svoji razpravi »*La noblesse dans la France médiévale*«. Duby se tudi pri osvetljevanju okoliščin nastanka pravno enotnega plemiškega stanu, tako kot pri vprašanih sorodstvenih povezav in razvoju viteškega stanu kot celote, opira na Genicotove izsledke. Tako Duby v svoji disertaciji o pokrajini Mâconnais kot Genicot v delu o Namurju pokazeta, da se, čeprav ne istočasno, viteštvo in plemstvo naposled le združita v enotno pravno skupino. Slavni francoski zgodovinar pristopi k razreševanju problema nastanka enotnega plemstva v slogu svojih predhodnih razprav. V iztočnici njegovega raziskovanja si namreč postavi vprašanje, s čimer opredeli problematiko in začrta cilje raziskave. Njegovo izhodiščno vprašanje, ki ga formulira v razpravi »*Situation de la noblesse en France au début du XIII siècle*,« se glasi: »Kako pride do zlitja obeh skupin v eno in kaj pospešuje tak razvoj?«²³ V času integracije obeh skupin zazna Duby v družbi pojave, ki kažejo, da ostre razlike med viteštvom in plemstvom vse bolj izginjajo. Visoko plemstvo tako prevzame od viteštva termin *miles*, s katerim se kitijo kastelani v dokumentih nekako od začetka 12. stoletja. Poleg tega tudi vitezi posnemajo visoko plemstvo. V dokumentih vse bolj privzemajo naslov *dominus*, privzamejo grbe kot heraldične oznake rodbin ter, kar je zelo pomembno, pričnejo tudi sami prebivati v boljših gradovih, saj se ne zadovoljujejo več s prebivališči preprostega tipa.

Vzroke, ki pripeljejo do približevanja obeh skupin, vidi Duby ponovno v vplivih centralne oblasti. Kakor je upad kraljeve moči vplival na evolucijo plemstva v 10. stoletju, tako sedaj naraščanje kapetinške moči pospešuje integracijo viteštva in plemstva. Okoli leta 1200 omeji kralj moč kastelanov s svojim posredovanjem, tako da jih omeji v izvajanju pravic, ki so si jih predniki kastelanov nekoč, ob oslavitvi kralja, prisvojili. Ob koncu 12. stoletja porazdeli kralj izvajanje nadzora in sodstva nad podložniki enakomerno med kastelane in viteze. Ob izenačenju materialne podlage obeh skupin pride naposled do zabisovanja razlik, kar se manifestira tudi v porastu števila porok med pripadniki obeh slojev. Končno pa pospeši nastanek enotnega plemstva tudi pritisk bogatih parvenijev, kot jih imenuje Duby v svojem prispevku o francoski aristokraciji v času kralja Filipa Avgusta.²⁴

Z raziskovanjem procesa integracije plemstva in viteštva se konča več kot deset let trajajoče obdobje Dubyjevega proučevanja temeljnih vprašanj francoskega plemstva. Njegovi rezultati pomenijo neprecenljiv prispevek k poznavanju sorodstvenih struktur plemstva, mentalitete viteštva in odnosa med plemstvom in nižjim viteštvom. Kasneje se k vprašanju plemstva sicer tudi večkrat vrne, toda tedaj obravnava plemstvo bolj v povezavi z drugimi fenomeni srednjeveške družbe.

Proučevanje evolucije poročne zveze predstavlja raziskovalni problem, ki se izmed vseh Dubyjevih področij kasnejšega raziskovanja morda najbolj navezuje na njegove prvotne študije, posvečene plemstvu. Dubyja so zagotovo pripeljale do zaključka, da bi bilo vredno raziskati zgodovinski razvoj sklepanja zakonskih zvez, njegove predhodne raziskave. Le-te so pokazale, kako pomembne so bile sorodstvene povezave in spremembe v zgradbi družine za razvoj srednjeveške družbe v celoti. Vzrok, da Duby spremlja spremembe ženitnih običajev ravno skozi prizmo plemstva, ni presenetljiv. Plemstvo namreč predstavlja edino srednjeveško

²² G. Duby, *On Courtly Love; Roman de la Rose*, oboje v: Duby, *Love and Marriage in the Middle Ages*, 56–64; 64–95.

²³ G. Duby, *Hommes et structures du moyen âge*, 346.

²⁴ G. Duby, *Philip Augustus's France: Social Change in Aristocratic Circles*, v: Duby, *Love and Marriage in the Middle Ages*, 120–126.

družbeno skupino, če izvzamemo kler, ki je pustila za seboj omembe vredno pisno zapuščino. V svojih delih Duby ne omejuje opisovanja razvoja poročnih povezav zgolj na razlago vplivov, ki jih je imela strategija sklepanja porok v okviru družinske politike. Problema se dotakne tudi s strani kompleksnih pojavov, ki so medsebojno povezani. Naj omenim le razvoj teoloških nazorov, vloge obeh spolov v družbi ter vprašanje človeške reprodukcije. V razpravi *Marriage in Early Medieval Society* opredeli Duby človeško reprodukcijo kot kulturni sistem, ali bolje kot sorodstvo (*kinship*), ki ga regulira koda, imenovana poroka.²⁵ Omenjenemu problemu se je Duby posvečal predvsem v sedemdesetih letih, leta 1986 pa strne rezultate v knjigi *Le chevalier, la femme et le prêtre*.²⁶

Kot je bilo že povedano, Dubyjevo raziskovanje presega zgolj opisovanje ženitnih običajev plemstva, čeprav zvemo veliko tudi o tem. Veličina dela se kaže v tem, da se loti problematike z vidika ideologije. Razvoj cerkvenega in laičnega razumevanja poroke spremlja ločeno enega od drugega. Oba koncepta poroke se v začetku visokega srednjega veka vse bolj približujeta in okoli 1100 končno tudi pomešata. Cerkevni ideologi, ki v začetku gledajo na poroko, še bolj pa na kopulacijo, kot na nekaj izjemno nečistega in zato nevarnega, so sčasoma prisiljeni sprejeti poroko kot sistem reprodukcije. Toda ko se cerkvena in plemiška vizija zakona naposled združita, preostane od osnovne plemiške vizije bore malo. Zavračanje mnogoženstva, prešuštva in odpuščenja žena so tiste »kvalitete« v ženitnih običajih, ki jih cerkev uspe vsiliti plemstvu in ki še danes veljajo kot moralne v tradicionalnih družbah. Prikaz procesa »civiliziranja« nebrzdane viteške družbe pod vplivi cerkvenih nazorov, v tem primeru ženitnih običajev, je razumeti kot glavni prispevek tega Dubyjevega dela k zgodovini srednjeveškega plemstva.

V začetku sedemdesetih let, ko se Duby posveča zlasti vprašanjem ženitnih običajev, se njegov znanstveni interes usmerja vse bolj k raziskovanju mentalitet. Navdihnjen z neomarksistično teorijo, raziskuje odnose med materialnim in mentalnim v družbenih spremembah. Raziskavo vodi s pomočjo študije kolektivnih predstav srednjeveške družbe, razdeljene na tri skupine.²⁷ Čeprav se njegovo monumentalno delo *Les trois ordres ou l'imaginaire du féodalisme*, ki je po mnenju mnogih sploh njegova najbolj briljantna razprava, direktno ne posveča strukturam plemiškega življenja, pa vseeno pomeni neprecenljiv prispevek k poznavanju vloge plemstva v ideoloških nazorih srednjeveških ljudi.²⁸ V razvoju tridelne ideologije – eni molijo, drugi se vojskujejo, tretji pa se znojijo ob delu – pripiše Duby viteštvu spremenljivo vlogo, ki je pogojena predvsem z družbenimi spremembami.

Ob nastanku visokosrednjeveške trifunkcijske ideologije vitezi, ki jih pisci kronik včasih imenujejo karajoče *malitia* namesto *militia*, nikakor ne nastopajo kot *bellatores*, saj so kot sejalci nemira sovražniki zemeljske ureditve. Ideološki konstrukt trifunkcijske uredenosti družbe, ki sta ga iz indoevropskega spomina obudila škofa Gérard iz Cambraija in Adalberon iz Laona, je bil prvenstveno uperjen proti divjaškemu viteštvu. Varovati mir je bila naloga, ki jo je bog zaupal le kralju. V njunih trifunkcijskih shemah zato nastopa kot bojevnik le kralj, ki ga imenujeta *bellator*. Situacija se spremeni šele proti koncu 12. stoletja, ko karolinška percepcija kraljevih nalog zamre. V okoliščinah poznega 12. stoletja, ko se veliki francoski knezi bojujejo proti vedno močnejšemu kralju, pokličejo le-ti na pomoč viteštvo. Pisci genealogij grofovskih rodbin sedaj postavijo viteštvo ob bok knezom, ki skupaj tvorijo red bojevnikov, enega od treh stebrov družbe. Dubyjevo sporočilo je jasno. Viteštvo, ki je še v 11. stoletju ogrožalo mir,

²⁵ G. Duby, *Marriage in Early Medieval Society; The Matron and the Mismatched Woman*, oboje v: Duby, *Love and Marriage in the Middle Ages*, 3–21; 36–56; Ph. Aries and G. Duby, *A History of Private Life. Revelations of the Medieval World* (prevod iz franc. Arthur Goldhammer), Cambridge, Massachusetts, and London 1988.

²⁶ G. Duby, *Vitez, žena i svećenik* (hrv. prevod Đurđa Šinko Depperis), Split 1988.

²⁷ P. Burke, *Revolucija v francoskem zgodovinopisju*, 82.

²⁸ G. Duby, *Trije redi ali imaginarij fevdalizma* (prevod v slov. G. Moder), *Studia humanitatis*, Ljubljana 1985.

postane sedaj njegov nosilec. Ob že opisanih spoznamo sedaj še nek nov vidik socialnega napredovanja viteštva; socialni vzpon viteštva, ki se zrcali v ideoloških konstruktih visokega srednjega veka.

Po precej utrudljivem pregledu Dubyjevih raziskav, posvečenih plemstvu, strnimo najvažnejše. V celoti gledano lahko njegovo raziskovalno pot opredelimo z razvojno tendenco: od blohovske socialno-ekonomske zgodovine, ki jo okrona s svojo monografijo o Mâconnaisu, k rekonstrukciji imaginarnega, ideologije. Podobno nadgrajuje tudi raziskave plemstva; priččenja z enostavnejšimi in konča pri kompleksnih problemih. Tako v svojem »klasičnem« obdobju raziskovanja (1960–1970) položi temelje poznavanja evolucije viteštva in plemstva s svojimi genealoškimi in terminološkimi študijami. Zlasti raziskave sorodstvenih struktur in njihovega vpliva na socialni in pravni razvoj aristokracije pomenijo neprecenljivo metodološko novost. Njegov znanstveni interes pa se tudi že v šestdesetih premika proti zahtevnejšim raziskavam. Od leta 1964, ko izide njegova razprava o viteških mladcih, pa vse do poznih sedemdesetih, ko izidejo Trije redi, Duby vse bolj izostruje svoje zgodovinarsko oko, ki naj bi odkrivalo mentalne občutke plemstva.

Če sem v pričujočem prispevku poskušal analizirati Dubyjev pristop, metodo in rezultate njegovih več desetletnih raziskovanj, naj mi bo dovoljeno končati s kratko opredelitvijo bodočih perspektiv raziskovanja plemstva. Te naj bi temeljile prav na izkušnjah Dubyjevega dela. Razumljivo, omejil se bom predvsem na perspektive raziskovanja v vzhodnoalpskem prostoru, saj smo tako s problematiko kot tudi s stanjem raziskav, ki zadevajo omenjeno območje, najbolje seznanjeni. Redke študije plemstva, ki zadevajo naše današnje državno ozemlje, so zaradi šolanja naših zgodovinarjev, kot tudi zaradi podobnosti problematike v historičnih deželah Avstrije, metodološko in vsebinsko zelo podobne študijam avstrijskih zgodovinarjev. Tu pa se zgodba o pomenu Dubyjevega pristopa k raziskavam plemstva tudi začne.

Čeprav avstrijski in nemški raziskovalci raziskujejo zgodovino plemstva na območju bivšega cesarstva že več kot stoletje, lahko ugotovimo, da jih znotraj te zgodovine zanimajo predvsem določena vprašanja, medtem ko za nekatera druga v preteklosti večinoma niso kazali pretiranega zanimanja. Nemško govoreče zgodovinarje zanimajo – tako na nivoju integralne državne zgodovine kot tudi nekoliko mlajše regionalne zgodovine – zlasti vprašanja, ki so povezana z razvojem oblastnih struktur cesarstva in njegovih sestavnih delov.²⁹ To seveda ni presenetljivo ob upoštevanju ideoloških travm, ki so kakor zvezda vodnica usmerjale raziskovalni interes nemških medievistov. Zavedati se moramo, da je med nemškimi zgodovinarji še dolgo v drugo polovico 20. stoletja prevladoval občutek poklicanosti razložiti svoji javnosti vzroke za kasno formiranje nemške nacije in skupne države.³⁰

Kar nekaj rodov medievistov je iskalo vzroke za zapoznel nemški državni razvoj v arhaičnosti političnih in socialnih odnosov v srednjeveškem cesarstvu. V teh frustracijah so razumljivo prednjačili ravno zgodovinarji, ki so proučevali plemstvo, saj je plemstvo kot vodilna družbena skupina v znatni meri oblikovalo odnose v srednjeveški družbi. V skladu z znanstvenim interesom so bila tako dolgo let v centru pozornosti vprašanja kot na primer: plemstvo in izoblikovanje teritorialne oblasti, izoblikovanje plemiških oblastvenih pravic (*Hoheitsrechte*) ter vloga nesvobodnih ministerialov pri izgradnji državnega ali deželnega gospostva (*Landeshoheit*). Takega legalističnega pristopa k problematiki samega po sebi nikakor ne moremo šteti za zgrešenega. V obravnavanem primeru pa je situacija drugačna, saj je favoriziranje tega pristopa skoraj popolnoma zatrla vse poskuse, da bi k raziskovanju plemstva pristopili tudi z drugih zornih kotov in ne samo s politično-legalistične perspektive. Upoštevanje tendence v avstrijsko-nemški medievistiki ni tako tudi nič čudnega, da so

²⁹ J. Freed, *Reflections on the Medieval German Nobility*, *American Historical Review* 91, 1986, 574.

³⁰ P. Sheehan, *What Is German History? Reflection on the Role of the Nation in the German History and Historiography*, *Journal of Modern History* 53, 1981.

zgodovinarji kratkoma spregledali vpliv, ki so ga imeli sorodstveni odnosi in spremembe v zgradbi plemiške družine na razvoj plemstva v »nemških« pokrajinah. Nenazadnje bi proučevanje sorodstvenih struktur medievistom lahko omogočilo poglobiti njihovo dosedanje vedenje o oblastvenih strukturah, ki so jih sicer proučevali samo iz legalističnega vidika.

Pomanjkanje raziskav Dubyjevega tipa je tudi vzrok, da medievisti večinoma niso zmogli odgovoriti na nekatera vprašanja, ki so nedvomno povezana s strukturami sorodstvenih odnosov. Na vprašanja, ki zadevajo vzroke visokega tempa izumiranja starega svobodnega plemstva v 13. stoletju in vzroke slabitve moči ministerialskih rodbin v 14. stoletju, so zgodovinarji odgovarjali precej pomanjkljivo. Zakorenjenost tradicionalnih smernic raziskovanja je bila v avstrijsko-nemškem prostoru tako trdovratna, da je vzpodbuda morala priti celo s strani ameriških medievističnih krogov. John Freed, profesor na univerzi v Illinoisu, je sploh prvi raziskovalec, ki je v Dubyjevem slogu uspel ovrednotiti vplive odnosov znotraj družine na spreminjanje struktur v plemstvu določene regije. V svojem delu *Noble Bondsmen*, ki je izšla leta 1995, strni svoje dotedanje raziskave plemstva na Salzburškem in poudari, da se zlasti v spremembah sorodstvenih struktur in ženitne politike zrcali spreminjanje socialnega položaja salzburških ministerialov.³¹

Po bežnem pregledu stanja raziskav v nemško-avstrijskem, s tem pa posredno tudi v našem zgodovinopisju, nam preostane le še naloga, opredeliti nekaj konkretnih iztočnic za bodoče raziskovanje. Zaradi razumljivih omejitev, ki so prisotne ob pisanju tega prispevka, bi jih bilo koristno jemati le kot okvirni sklop vprašanj, ki se porajajo kot perspektive prihodnjega raziskovanja. Kot že rečeno, vidimo perspektivo bodočega raziskovanja plemstva predvsem v proučevanju družinskih struktur in sorodstvenih odnosov med posameznimi rodovi. Na podlagi Dubyjevih ter Genicotovih izkušenj naj bi take raziskave temeljile na rekonstrukciji številnih in kar se le da temeljitih genealoških razpredelnic ministerialnega in »svobodnega« plemstva. Tako zasnovane raziskave bi medievistom omogočile osvetliti nekatere tendence v razvoju elit, ki jih dosedaj z drugačnim metodološkim pristopom niso zmogle povsem razvozlati.

Iz genealogij bi razbrali, kakšen je bil v resnici odnos med gospodom in njegovimi ministeriali. Dobili bi konkretne podatke, kakšen vpliv je imel gospod na vzpostavljanje sorodstvenih odnosov svojih ministerialov z drugimi, in kako gospodovi interesi vplivajo na notranjo zgradbo ministerialske družine. Morda bi ugotovili, da ministeriali v zgodnejšem obdobju svojega razvoja še niso živeli v agnatsko oblikovanih rodovih. To bi bilo celo razumljivo, saj bi zakonitosti patrilinealno oblikovane rodbine preprečevale ženitve več sinov ene družine in tako omejevale rojstva mladih, kar zagotovo ne bi bilo v gospodovem interesu. Ker so gospodje, menda vsaj posredno, nadzorovali posesti svojih ministerialov, se jim ni bilo potrebno bati, da bi pogoste ministerialske ženitve pripeljale do izgube gospodovih posesti. Celo nasprotno, gospodje bi znali s pametnimi ženitvami svojih ministerialov pridobiti dodatna ozemlja in lepo število potencialnega osebja, ki bi mu v prihodnosti zaupali razne službe v upravi gospodstev in njihovi vojski. V primeru, da bi študije pokazale zgodnejši razvoj agnatskih struktur med ministeriali in njihovo samostojnejšo ženitno politiko, pa bi lahko kritično pretehtali stare teorije o močni odvisnosti in kontroli ministerialov s strani njihovih gospodov.

Zaradi večjega števila in boljše ohranjenosti virov, bi lahko še več pričakovali od raziskav, ki bi vzele pod drobnogled razvoj plemstva v 14. stoletju. Prav spremembe v odnosih znotraj starih rodbin bi lahko pokazale, zakaj je bil tempo propadanja ministerialskih družin v 14. stoletju tako visok. Ali morda ne povzroči zatona teh rodbin popuščenje stroge kontrole porok znotraj agnatsko urejenih družin? Najbolje bo, če osvetlitev teh in drugih problemov, ki smo jih omenili, prepustimo kar bodočim raziskovalcem.

³¹ John Freed, *Noble Bondsmen. Ministerial Marriages in the Archdiocese of Salzburg*, London-Ithaca 1995.

Summary

George Duby – Methods, Results, and Significance of the Research on French Nobility

Andrej Komac

Influenced by Marc Bloch's research in the fields of social history and history of economy, Duby very early turned his scholarly interest to the investigation of the French economy and society. In his early contributions, he pointed to the mistake made by some older historians who overestimated the impact of the economic factors for the development of the medieval society. Duby stressed that, in order to be able to understand this development, one should also take into account the influence of mentality. This is myths, customs, or collective psychology. Duby applied this kind of approach within his studies on the nobility of Burgundy. Already in his doctoral dissertation on the region of Mâconnais, he produced a detailed analysis of the provincial nobility and its emergence. His findings related to the transformation of the old cognate sippes into agnate families at the end of the tenth century were accepted as fundamental for the history of the French nobility. Later on, Duby investigated various aspects related to the medieval nobility. By analysing charters and medieval narrative sources, he established that the old Carolingian aristocracy and the castellans of the eleventh and twelfth centuries were genealogically connected. Furthermore, he also managed to prove that the knighthood emerged from the class of the castellans. This happened, since a great number of the castellans' sons formed separate cadet families in the course of the eleventh century. Duby's research on the development of family structures and marriage patterns turned out to have major impact on the later research. The research on the mediaeval mentality and its connection to the knighthood was the subject of his work in the late 1970s'. Duby demonstrated how the social rise of the knighthood is reflected in the mentality of the society. Thereby, Duby also finally succeeded in explaining the role played by the mentality in the historical process.

ZBIRKA ZGODOVINSKEGA ČASOPISA

Na upravi Zgodovinskega časopisa (SI-1000 Ljubljana, Aškerčeva 2, telefon 061/17-69-210) lahko kupite ali naročite tudi naslednje novejšje zvezke knjižne zbirke ZČ:

13. **Miha Kosi: Templarji na Slovenskem. Prispevek k reševanju nekaterih vprašanj srednjeveške zgodovine Prekmurja, Bele Krajine in Ljubljane.** Lj. 1995, 48 str. – **480 SIT.** – Vse skrivnosti križarskega viteškega redu še niso odkrite.

14. **Marjeta Keršič Svetel: Češko-slovenski stiki med svetovnima vojnama.** Lj. 1996, 88 str. – **800 SIT.** – Povezovanje na političnem, gospodarskem in kulturnem področju; živahno društveno življenje Čehov na Slovenskem.

15. **Olga Janša-Zorn: Historično društvo za Kranjsko.** Lj. 1996, 320 str. – **4000 SIT.** – Delovanje društva od 1843 do njegove združitve z Muzejskim društvom za Kranjsko 1885, objave v njegovem glasilu »Mittheilungen« v letih 1846-68.

16. **Tamara Griesser Pečar – France Martin Dolinar: Rožmanov proces.** Lj. 1996, 317 str. – **3990 SIT.** – Avtorja ugotavljata, da obtožnica proti ljubljanskemu škofu na montiranem političnem procesu avgusta 1946 ni bila dokazana v nobeni od njenih 13 točk.

17. **Andrej Pleterski: Mitska stvarnost koroških knežjih kamnov.** Lj. 1997, 60 str. – **680 SIT.** – Nove razlage postavitve knežjega kamna in vojvodskega stola, poteka ustoličevanja ter pokristjanjevanja alpskih Slovanov.

18. **Rajko Bratož: Grška zgodovina. Kratek pregled s temeljnimi viri in izbrano literaturo.** Lj. 1997, 268 str. – **3200 SIT.** – Dolgo pričakovan pregled antične grške zgodovine od predhomerške Grčije do helenistične dobe.